

Абдулла МАДИЕВ

Етти ота

Шукур қил, топганинг билан

Шукур қил, топганинг билан
Бировнинг дунёсин ҳисоблаш осон,
Унинг топганлари "туя" кўринар.
Тоғни талқон қилиб ютганинг билан,
Сенинг топганларинг "бия" кўринар.
Туя ҳам, бия ҳам Яратган зоти,
Барака қайсида, ким ҳам билади.
Ҳар иккисидан оппоқ сут олиб,
Кимдир қимиз, кимдир қимрон қилади.
Шунинг-чун, шукур қил топганинг билан,
Ҳар ким насибасин ўзи теради.
Биянг бир кун сутдан қолар, туянг ҳам бир кун,
Балким,
Ўша кундан бошлаб қаймоқ беради.

Бу замон

Бу замон,

"хўп" замон,

Мол-дунёси

кўп замон,

Икки минг

йил ичида,

Авлиёси кўп замон.

Бир ёнда Алишер,

Бир ёнда Бобур,

Бир ёнда Улуғбек,

Бир ёнда Ғофур.

Бир ёнда Фурқату,

Бир ёнда Фарҳод.

Кимни сўрасангиз

ҳаммасидан бор.

Дунё Улуғлари

йиғилган аср.

Тупроқ уйлардамас,

отларда эмас,

Мингани машина,

уйлари қаср.

Шеър ўқишга келсак,

ғазал ёзишда

Алишери кўп-у,

Навоийси йўқ.

Шоҳона саройда

Шоҳона ўсган,

Бобурлари кўп-у,

Заҳриддини йўқ.

Бу замон

"хўп" замон,

Мол-дунёси

Кўпзамон.

Икки минг

йил ичида,

Авлиёси

кўп замон.

Ўз кунини ўзи кўради ўзбек

Бировдан нон сўраб яшаган эмас,

Ҳаром-харишлардан ошаган эмас,

Меҳнатдан қўллари бўшаган эмас,

Ўз кунини ўзи кўради ўзбек.

Бизга қўлин силтаб ўтганлар бўлди,

Кунини кўролмас деб кетганлар бўлди.

"Узилган вагон" деб битганлар бўлди,

Ўз кунини ўзи кўради ўзбек.

Беш бармоқ бирлашди улкан мушт бўлди,

Душманни қақшатди катга куч бўлди.

Ёвларнинг нияти писта-пуч бўлди,

Ўз кунини ўзи кўради ўзбек.

Оч қолмади ҳеч, куймади жони,

Пўрсиллаб турибди тандирда нони,

Чирсиллаб юзидан кўринар қони,

Ўз кунини ўзи кўради ўзбек.

"Нексия", "Матис" ми, "Тико" ё "Дамас",

Кўрганнинг кўнглида туғилар ҳавас,

Айтар гапим кўп ҳали, тўхтанг бир нафас,

Ўз кунини ўзи кўради ўзбек.

Юртбошим бош бўлди, кетди оғирлик,

Дунё ҳавас қилсин, қолди сағирлик,

Бунда меҳрибонлик, Тангри-бағирлик.

Ўз кунини ўзи кўради ўзбек.

Энди бошқаларга нон берар Ўзбек.

АНДИЖОНЛИК ОПАМИЗ

(Турсуной Содиковага)

Бугун меҳмон бўлиб келган
Андижонлик опамиз,
Опамиздан шеър тинглашга
баҳоналар топамиз.

Умри узоқ, жони қирқта
бўлсин шоир опамнинг,
Этаклари неварога тўлсин
шоир опамнинг.

Бахилдан ҳам баҳра олган
шеърларини ўқидим,
Ҳаваскорман, илҳом олиб,
шу шеъримни тўқидим.

Ками бўлса, кечиргайсиз,
яхшиликка йўялик,
Бугун Сиздан шеър эшитиб,
меҳрингизга тўяйлик.

Шеърпараст деб юрагингиз,
шеърингизда айтгансиз,
Суйганингиз тўйларида
ёр-ёр айтиб қайтгансиз.

Ёр-ёр айтган тилингизга
шакар тўлиб турсин-эй,

Шоҳ Бобирнинг арвоқлари,
доим қўллаб юрсин-эй.

Муҳаммаднинг умматисиз,
Аллоҳ сизга ёр бўлсин,
Ҳазиллашиб айтсангиз ҳам,
ҳозир бўлсин, бор бўлсин.
Тўрт фарзанднинг онасисиз, тўрт мучаси соғ она.
Ҳаётингиз яхши бўлсин,
турмушингиз шоҳона.
Неки яхши нарсa бўлса,
Сизга бўлсин, бор бўлсин.
Душманингиз етолмасдан,
изингизга зор бўлсин.
Шеъриятда Нодирасиз,
Увайсийми, Зулфия?
Ушбу шеърим Сизнинг учун,
бўлсин кичик мадҳия.
Шеъриятда ёниб юринг
Андижонлик опамиз.
Баҳоналар топиб Сиздан
янги шеърлар кутамиз.

Сехрли аёл

Н. М. Тешабоевага

Қирқ ёшда қирқ хил ташвиш,

Бошини ўраган аёл.

Тонгдан кун ботгунча иш,

Роҳат сўрамаган аёл.

Яхши ниятларни юракда туйиб,

Баъзида шодланиб, баъзида куйиб,

Хуршиддан, Хосиятдан неvara суйиб

Юриш насиб этсин меҳрли аёл.

Аёллар ичида мард бўлса агар,

Кулиб туриб, юрагида дард бўлса агар,

Шаштида эркакча зарб бўлса агар,

Зарб билан, дард билан яшаган аёл

Дўст учун жон берган меҳрли аёл,

Онага, фарзандга меҳрли аёл.

Рақиблар қирқ йилда ҳам тушунолмаган

У шундай сеҳрли ... сеҳрли аёл.

Ҳаёт ҳам шундайдир. . .

Қишлоқ... у эса овул,
Ўртада ҳайдалган далалар.
Далани қоқ ёриб йўл солган,
Мактабга борувчи болалар.

Мен ҳам шу йўлдаман, оппоқ қор,
Қорларга из солиб бораман.
Мен гўё шар каби оламни,
Изим-ла иккига ёраман.

Оппоқ қор жим-жима қилади,
На чуқур, на ўйдим билинмас.
Бу йўлни ҳаётга ўхшатдим,
Қордан бўлак ҳеч нарса кўринмас.

Атроф назаримда теп-текис,
Қордан чуқурларни кўрмайман.
Ё, . . балки, ҳаёт ҳам шундайдир,
Гоҳ баланд, гоҳ пастлик ... билмайман.

Мажнунтол

Сочларингни йиғиб олгин Мажнунтол,
Дардларингни йиғиб солгин Мажнунтол,
Дардларингни айтолмасанг менга ҳам
Дардларимни қўшиб олгин Мажнунтол.

Мажнунтолнинг боши эгик йиғлайди,
Аламлари юрагини тиглайди,
Дардин айтиб, юрагини очса гар,
Муҳаббатнинг номусини булғайди.

Сочларини ёйиб йиғлар Мажнунтол
Дардларини суйиб йиғлар Мажнунтол.

Ошиқларнинг оҳин тинглар Мажнунтол,
Бир-бирига дилин боғлар Мажнунтол,
Муҳаббатда кимдир қолса чорасиз
Ҳузурига чорлар йиғлаб Мажнунтол.

Мажнунтолнинг ҳоли бугун бошимда,
Икки гўзал икки ёнда -қошимда,
Қирчиллама қирқдан ошган ёшимда,
Бу савдо ҳам борми менинг бошимда,
Бошларимни қўйиб-қўйиб йиғлайман
Дардларимни суйиб-суйиб йиғлайман.
Бугунча. . .

Тасмадай ястанган бир денгиз

Бошида ошиқ ой туради.

Денгизда ой акси-ошиқ қиз

Гоҳ секин, гоҳ қалқиб юради.

Бугунча денгизда ой акси

Бу пейзаж шоҳиди иккимиз.

Балки, ойда кўрар денгиз аксини

Келажакда висол истаб чиққан қиз.

Она ҳайкали

(Оққўрғонда она ҳайкали қаршисида абадий
аланга ёниб турибди).

Она қарар,

У оловдан кўтармас бошин.

Хатто пўлат кипригини қоқмас бир бора,

Қордиргандай унда мангу бардошин,

Юрагини тирнар уруш қолдирган яра.

Бугун,

Она қаршисида олов ёнади,

Бу Ўғлининг ҳаётга ташна юраги.

Аста қадам қўйинг, бузманг хаёлин,

Шу эди Онанинг эзгу тилаги.

Мана чорак аср ўтиб орадан,

Она-бола бугун айлабди висол.

Она қаршисида, ўғил юраги,

Абадий ёнади, абадий ҳайкал.

Ҳайкал

(Ҳамза хотирасига)

Эҳ тошлар,

Бебошлар...

Нечун отилдингиз шу улуғ зотга?

Ундан шу қўлларда қум бўлмайсизми?

Ажал тоши бўлгандан шундайин зотга,

Қум бўлиб кўзларига тўлмайсизми?

Ё сизда ҳам номус, ор

"Тошман" деган бир виқор,

Эришга йўл қўймасми.

Сиз эриб қум бўлсангиз,

Кўзларига тўлсангиз,

Яхшиликка йўймасми?

... Уни абадийга ухлатиб қўйиб,

Сиздан ясашибди абадий ҳайкал.

На жонсиз, юраксиз қуруқ савлатин

Безатиб, ясатиб берибди сайқал.

Эҳ тошлар,

Бебошлар

Нечун энди, айтингчи нечун

Юраксиз қомати бўлиб турибсиз?
 Ҳатго жонсиз қалбига энди бош эгиб
 Мағрур ҳайкалини қурибсиз.
 Ўз гуноҳин ўзи ювмоқ бўлибми,
 Бугун ҳайкал бўбди у ажал тоши.
 Лек дўстлар,
 Менга алам қилар, жонли қалблардан
 Юраксиз қалбларнинг узоқ яшаши.

Муҳаммад Юсуфни ўқи

Ўлмай туриб ўлишни билсанг
 Тўлмай туриб тўлишни билсанг
 Дунёда мангу қолишни билсанг
 Муҳаммад Юсуфни ўқи.

Армонлари ариқ бўйида
 Хаёллари ялпиз ўйида
 Онажони кутар уйида
 Муҳаммад Юсуфни ўқи.

Дардлари кўп эди юракда
 Ҳар бир толда, ҳар бир теракда
 Қудратлари қолди биллакда
 Муҳаммад Юсуфни ўқи.

Қизларига айтар гапи бор
 Улар учун йиғмаганди зар
 Юрагида қолди бир озор
 Муҳаммад Юсуфни ўқи.

Муҳаммаднинг Муҳаммади эди у
 "Ўғлинг қора ерга кетди" деди у
 Шунда ҳам қизининг ғамин еди у
 Муҳаммад Юсуфни ўқи.

Ўлмай туриб ўлишни билсанг
 Тўлмай туриб тўлишни билсанг
 Дунёда мангу қолишни билсанг
 Муҳаммад Юсуфни ўқи.

Бир қиз бор . . .

Севдим деб айтолмайсан, Айланиб кетолмайсан. . .

Толиб Йўлдош.

Қишлоғимда бир қиз бор
 Севдим деб айтолмайди.
 Кўчада кўзи тушса
 Айланиб кетолмайди.

Унинг бу ҳаракати
 Менинг учун аёндир.
 Жовдираб боқишлари
 Севгисига баёндир.

Пинҳон тутиб севгимни
 Билмагандек бўламан.
 Кечалар бедор бўлиб
 Қўлга қалам оламан.

Ҳар сатримда мен уни
 Аён қилгим келади.
 Ёш қалбимда илк севги
 Баён қилгим келади.

Кўзи кўзимга тушса
 Айланиб кетолмайди.
 Севгим гўё дарёдир,
 Дарёдан ўтолмайди.

Ёғмай тулинг ёмғирлар

*Ким ошнинг қирмочини қўп еса тўйида ёмғир ёғади (Халқ оғзаки
 ижодидан).*

Кўкда оғма булутлар
 Оғмай тулинг ёр-ёр.
 Никоҳ тўйим ўтгунча
 Ёғмай тулинг ёр-ёр.
 Ўзга уйдан бир лобар
 Келар бугун ёр-ёр.
 Ёру-дўстлар хизматда
 Бўлар бугун ёр-ёр.
 Қирмоч еса қор ёғишин
 Билганим йўқ ёр-ёр.
 Ё қасдлашиб, атайин
 Қилганим йўқ ёр-ёр.
 Билганимда қурғурни
 Емас эдим ёр-ёр.
 Ҳатто қозон олдиға
 Келмас эдим ёр-ёр.
 Майли оғма булутлар
 Оғмай тулинг ёр-ёр...
 Бир гуноҳим кечириб
 Ёғмай тулинг ёр-ёр...

Ҳамшира қизга

Бетоб бўлиб кирдим бир кун,

Даргоҳингга ҳамшира.
Шундан буён унутмайман,
Унутмайман мен сира.

Дори қўйдинг, аста силаб,
Томоққинам остига.
"Раҳмат" дейин десам қаранг,
Товуш чиқмас қасдига.

Бош эгишиб даргоҳингга,
Қанча одам келади.
Шифо топиб қўлларингдан,
Уйларига елади.

Мен ҳам дарддан халос бўлдим,
Бош эгаман йўлингга.
Лек, нечундир ташнадирман,
Ўша юмшоқ қўлингга...

Тонг билан

Бу уйда тантана, шодиёна
Бир гўдак туғилди онадан.
Тонг билан тарқалди,
Гўдакнинг "ингаси" хонадан.
Тонг билан бошланди ҳаёти

Умри хам тонг каби беғубор.
Шу улуғ асримда туғилган,
Гўдакка ҳамиша толе ёр.
Лекин, у сезарми бу толе,
Кимларнинг умрига келганин.
Шу толе, бахтни деб одамлар,
Ўтмишда не ишлар қилганин.
Келажак авлодга етказ деб,
Ачиниб сўзлайман Қумрига.
Ачинмай бўларми шод келиб,
Армонла ўтганлар умрига.
Уларнинг номини эъзозлаб,
Шаънига битамиз "Хамса" лар
Бизни-чи? Бизни ҳам сўнгида,
Эсларми, эсларми кимсалар?!.
Шу дардда ёнаман, шу дардда
Мен бедор тонгларни кутаман.
Ўқувчим сабр қил, тонг билан,
Тонг билан янги шеър тутаман.

Тор бўлсин

Юрагим ёнади-ёнади,

Бефаво ёр учун ёнади.
 Бу дунёда
 Абдуллани куйдиргувчи,
 Бир гўзал бор учун ёнади.
 Майли-ку, ёнгани кор эмас,
 Ул гўзал менга ҳам зор эмас,
 Иккимиз яшасак ҳам сиғамиз,
 Бу Дунё аслида тор эмас.
 Лек, шу гўзал дунёни тор қилди,
 Мени изларига зор қилди.
 Ўйнамасам-кулмасам нетайин,
 Мен учун дунёни тор қилди.
 Тор қилган гўзалга севги бер,
 Севгининг йўлида зор бўлсин.
 Муҳаббат қадрига етмаса,
 Унга ҳам бу дунё тор бўлсин.

Тўртликлар

Бу дунёга шоҳ ҳам, гадо ҳам,
 Бир хил келиб, бир хил кетади.
 Дунёга ҳеч ким устун бўлмаган,
 Аста-аста навбат етади.

* * *

Отанг омон бўлса отда юрасан,

Онанг омон бўлса ёдда юрасан.

Ҳар иккисин йўқотиб қўйсанг,

Энди пешонангдан кўрасан.

* * *

Ҳаёт ўтар экан,

Дунё кетар экан,

Яхшидир-ёмондир бориға,

Якун этар экан...

* * *

Юраклар дарчасин очмоғим лозим,

Шеърларим барчасин сочмоғим лозим.

Йўлакча туфайли йўлга интилдим,

Кор этмас бу йўлда қишу-аёзинг.

* * *

Ташна юракларга зилол бўлолсам,

Қоронғи кечада ҳилол бўлолсам.

Орзу ушалса-ю, халқ хизматида,

Майлийди,

Бир парча ўт бўлиб, мен ял-ял ёнсам.

* * *

Инсон ўзи ҳар бир нарсага ,

Зеб беради, ясантиради.

Инсонни-чи? Инсонни меҳнат,

Абадийга яшартиради.

* * *

Туядами, биядами барака,
 Худо билади.
 Ҳар иккисидан сут соғиб олиб,
 Бири қимиз, бири қимрон қилади.

ЕТТИ ОТА

(Ш а ж а р а-достон)

"Ўғил бола етти отасини билиши керак " дейди доно халқимиз. Кўлимдан келганича ҳаракат қилдим. Тўртта отамни топдим. Бешинчиси ўзим, олтинчиси ўғлим, еттинчиси неварам. Ҳеч бўлмаса энди кейинги авлод етти отасини билишади-ку.

Шунга ҳам шукур...

Муаллиф

Ҳаёт деган бир карвон,
 Кетиб-кетиб боради.
 Ул карвонга эргашиб,
 Умрим ўтиб боради.

Умр деган югурик,
 Сувдан-да тез оқаркан.
 "Сиз ҳали ёш йигитсиз"
 Деса сизга ёқаркан.

Шу сўзларнинг кайфида,
 Ўтиб-ўтиб кетибмиз.

Худо хоҳласа бу йил,
Эллик саккизга етибмиз.

Ул югурик умрлар,
Чопиб-чопиб кетади.
Бу ўткинчи дунёда,
Бир кун навбат етади.

Шунинг учун боримни,
Оқ қоғозга туширай.
Кейинги авлодларга,
Фариштадай учирай.

Улар билсин Боболар,
Кимлар бўлиб ўтганин.
Қандай юртларда яшаб,
Қандай келиб кетганин.

Бош авлод

(1960 йилда босмадан чиққан "Ўзбек адабиёти тўпламининг 4-томи, 179-саҳифасида:)

XIX аср иккинчи ярми ва XX аср бошларида ўзбек адабиётининг кўзга кўринган вакилларида бири мулла Абдушукур ўғли Юсуф Сарёмий тахминан 1840 йилда Чимкентнинг Сарём қишлоғида туғилди.

Юсуф ёшлик вақтлариданоқ адабиётга катга муҳаббат билан қаради. Ўзбек ва форс-тожик адабиётларининг йирик намоёндалари Лутфий, Навоий, Бедил ва Ҳофизларнинг асарларини кўп мутолаа қилди. У хуснихатга ҳам қизиқиб, ўз даврининг етук хаттоти бўлиб етишди. Юсуф Чимкент ва Бухоро

шаҳарларида ўқиган. Юсуфнинг қайси йиллардан ижод қила бошлаганлиги маълум эмас. У жуда кўп ишқий- лирик ғазаллар, мухаммаслар, мураббаълар ва таржиъбандларнинг муаллифидир. Унинг ижодида сатирик характердаги асарлар ҳам учрайди. Аммо сатиралари бир ерга тўпланмаган ҳамда ўрганилмаган.

Юсуф Сарёмийнинг диний-мистикани тарғиб қилувчи асарлари ҳам учрайди.

Юсуф Сарёмий Тошкент, Бухоро ва Қўқон шаҳарларига бир неча бор саёҳат қилади, у ердаги олим ва адабиёт аҳиллари билан дўстлашади. У 1912 йилда ўз кишлоғида вафот этди. Сарёмийнинг ғазалларидан намуналар шу даврда нашр қилинган баёзларда чиққан.

Юсуф Сарёмий вафотидан кейин шоир Тавалло томонидан 1914 йилда "Баёзи Мавлавий Юсуф Сарёмий" номи остида унинг асарлари нашр этилган. Унинг хажвий асарлари бу тўпламга киритилмаган.

Ана шундай экан бизнинг боболаримиз,

Боболарга етсин наволаримиз.

Аҳмад Яссавийга нафақат юртдош,

Унга ўхшаб кетар айтган наволарингиз.

Аҳмад Яссавийни Пирим деб билган,

Сайрамда Сайрамга кўп ишлар қилган.

Илмли-билимли бўлишга чорлар,

Солиҳ амалларни қилишга чорлар.

Агар бекор ўтса инсон ҳаёти.

"Беҳосил ҳаёт" деб куну-тун зорлар,

У борган давралар гулгун ёнарди.

Ҳаётга-меҳрга ҳамма қонарди,

Шундай давраларнинг У гули эди.

Сайрамнинг сайраган булбули эди,

Булбул нола қилиб номи таралди.

"Сайрам ота-Сонсиз боб" - шони таралди.

* * *

Мулла Абдушукур ўғли Юсуф Сарёмий,

Илмни-билимни Сайрамда олди.

Илмга - билимга бу чанқоқ йигит,

Олган билимига қониқмай қолди.

Форс-тожик, араб тилин биларди,

Навоий, Бедилга ҳавас қиларди.

Яссавий, Фузулий, Ҳофизларни ҳам,

Ёддан айтар эди, ёддан биларди.

* * *

Илмга -билимга чанқоқ юраги,

Эл-юртга омонлик эди тилаги,

Куч-қувватга тўлган эди билагги,

Энди қаён борсин Юсуф, илм истаб.

Ғазаллар битдилар ғазалхон бўлди,

Мухаммас, мусаддас, рубоий тўлди.

Қитъа, фард, таржиъбанд- ҳаммаси бўлди,

Энди қаён борсин Юсуф, илм истаб.

Илм истаб Тошкентга келгани аниқ,

Илмга -билимга юраги ёниқ,

Элига—юртига тилаги тиниқ,

Энди қаён борсин Юсуф, илм истаб.

Илм-истаб Юсуф чанқоқ юарди,
 Бухоро илму-толибларни чорлаб турарди.
 Юсуф ўз бахтини унда кўрарди.
 Бухорога борди, Юсуф илм истаб.

* * *

Бухорода илм олиб қайтди элига,
 Не юкларни боғлаганди энди белига,
 Қандай яхши қушлар қўнди унинг қўлига,
 Лекин, Турсунжойдай гўзал бўлмади.

Умр ўтар, ёши кетар уйланмоқ керак,
 Гўзаллар гўзалин сайламоқ керак,
 Бир оҳуни ипга бойламоқ керак,
 Лекин, Турсунжондай асал бўлмади.

Пешонада бори Турсунжон экан,
 Мамаюсуф ори Турсунжон экан,
 Юракдаги зори Турсунжон экан,
 Турмуш қуриб ундан ўсал бўлмади.

* * *

Ширин ҳаётининг ширин дамлари,
 Ортда қолиб кетди ҳаёт ғамлари.
 Ўғил фарзанд кўриб, ўғлига энди,
 Маъди Махсум дея қўйди номларин.

Худо берганига беради экан,
 Ҳалол юриб, ҳалол турсанг келади экан,
 Ўғил орқасидан яна бир ўғил,
 Ёлғиз юрмасин деб беради экан.

Мадазим Махсум деб отларин қўйди,
 Маҳаллани чақириб катга қўй сўйди.
 Ҳамма ҳазил-ҳузил, шеърхонлик қилиб,
 Мамаюсуф домланинг меҳрига тўйди.

Худо ўғил берди, учинчи фарзанд,
 Мамаюсуф домла ҳаммадан хурсанд.
 Фазлуллоҳ деб унга отлар қўйишди.
 Яна ҳушчақчақлик, қўйлар сўйишди.

Шундай бошладилар турмуш ташвишин,
 Муҳр яшаш, ҳаттотлик ишин.
 Заргарлик, ҳакимлик қила бошлади,
 Юритиш керакда оиланинг ишин.

* * *

Юсуф ижод қилар гуркираб -ўсиб,
 Кечаси шоиру, кундузи косиб,
 Довруғи ёйилар, ҳатто Тошкентга,

Етиб келган эди Чимкентдан ошиб.

Уни кўрмоқликни истаб қолдилар,
 Суҳбат қурмоқликни қистаб қолдилар.
 Ўша даврдаги казо-казолар,
 Бирга бўлмоқликни истаб қолдилар.

* * *

Бир-икки оғиз гап шоирнинг, шаклу-шамойили, шахсияти ҳақида. Яна Икромжон ота хотираларига мурожаат этамиз. У киши бу ҳақда шундай ҳикоя қилади:

“Юсуф Сарёмий баланд бўйли, қорамағиз, юзи ўртача тўлаликдаги ҳозиржавоб, нозик таъб, ним жилмайиб сўзловчи, салобатли сиймо эди. Домла жуда одамохун эдилар. Суҳбатларига ҳамма муштоқ бўларди.

Чойхона одамларга тўлиб кетарди. Кенг яғринли, гавдали, қоракўз, қора қош, қизилмағиз юзли, кенг пешонали домлага ихчамгина салла жуда ярашиб турарди”.

(Б. Қосимов, М. Тожибоева, Юсуф Сарёмий, Тан.шнган асарлар. Тошкент 'Маънавият -2002).

Ҳам одам охун, ҳам ҳозиржавоб,
 Қўлдан келганига қиларкан савоб.
 Шунинг -чун домланинг ҳурмати баланд,
 Этагини ушлаб, қиларкан тавоф.

Домла юрган жойда кулги юради,
 Ҳурматига ҳамма қатор туради.
 Ҳамма Сайрамликлар қатори у ҳам,
 Оддий, камтар ҳаёт суради.

* * *

Ўз ФАШИ кўлёмалар фондидаги А. Носиров материаллари орасида "Гулистон" нинг мутаржими Муродхўжа домланинг бир воқеий ҳикояси сақланади. "Мажлисида бадеҳатан айтарди ва хотири жуда тез эрди", деб ёзади у ва шундай ҳикоя қилади: "Бир кун баҳор айёмида фақирнинг хужрасида-Мадрасаи Бекда* бир қанча шоирлар билан ўлтиришга камзуда Юсуф домла ногоҳ ота мазорига саёҳат ва зиёрат билан бормоқимизни ташвиқ айлаб сўради. Хуллас, у тарафга жўнадик. Йўлда чархчи кўчасида ҳовлиси бор фақирнинг. Хешларимдан бўлмиш Саидакбархон навжувонни чақириб кўрсам, ҳовлисида бир бола чиқиб, "Акам Чакалакга кетганлар"-деди. Шу онда Мавлоно Юсуф бадеҳатан:

Биз келсак, кетган экан чакалакка,

Раҳм айламайин бир неча биздек кафалакка,

-дея ушбу радиф ва баҳрда кўчада бир ғазал айтадилар, йўлдаги ҳамроҳлар Камий, Зулулий,** Омилий, *** деган шоирлар Мавлононинг иқтидорига ҳайрон қолдилар.

(Б. Қосимсов, М. Тожибоева. Ю. Сарёмий Танланган асарлари. "Маънавият" 2002.

* Эски жувадаги "Бекларбеги" мадрасасида Ю. Сарёмий таҳсил олган.

** Зулулий - Наманганлик шоир, XX аср боши матбуотида фаол иштирок этган.

*** Омилий- Муллақосим Мўминжон ўғли (1868-1944), Тошкентнинг Бешёғоч даҳасидан).

* * *

Ўзи ҳозиржавоб, серҳосил шоир,

Айтган ҳазиллари турмушга доир.

Сатира, юморда айтар сўзи кўп,

Катта-ю, кичикка ёқар эди, хўп.

Шунинг-чун, ҳурмати кўп баланд эди,

Ўзимас, дўстларнинг ғамин ер эди.

Бундай одамлардан айлансанг арзир,

Хурмат қилмоқлик ҳам гўёки фарздир.

"Юсуф Сарёмий ҳажвгўй, ҳозиржавоб бўлганлиги учун ҳажв бўлмаслик хушомадида одатда димоғдор, бой савдогарзодалар отдан тушиб, шоир қўлини олиб ўтишарди".

(Б. Қосимов, М. Тожибоева. Ю.

Сарёмий. Танланган асарлар).

Афсус, ҳажвлари китоб бўлмаган,

Бизнинг авлодларга етиб келмаган.

Шоирнинг ҳурмати кўп улуг эди,

Ижоди баркамол ва тўлиқ эди.

Сайрамда "Тошкент" деган маҳалла бўлар,

Унда Юсуф домла ҳаётин қураб

.

Тошкенту Самарқанд, Қўқон, Фарғона.

Дўстлари соғиниб ёна ва ёна.

Қимизхўрлик учун борар эдилар,

Юсуф ҳам Тошкентга келар эдилар.

Юсуф Сарёмий Тошкентга келганида кўпинча Қаландархонлик—Қосимхон тўра музтарибларникига тушар, гоҳо Сайрамдан миниб келган отини шу

ховлида қолдириб, Самарқанд, Бухоро, Хўжанд, Қўқон, Фарғона шаҳарларига дўстлариникигайўл олар экан. Бу ҳақда Мўминжон-Тошқин

Шундай ёзади: "Ҳар йили Юсуф Сарёмий Сайрамдан от билан келиб Қосимхон тўра-Музтарибнинг меҳмонхонасига тушиб. 2-3 кун меҳмон бўлганидан кейин, отини шу жўрасиникига ташлаб, ўзи Бухоро, Самарқанд ва Фарғона шаҳарларига, адабиётшунос ва ихлосманд одамларникига юриб кетар эди. Шоир Музтариб отбоқар-хизматкорига сўфининг отини боқтириб келтирар, келишига яна совутиб. тайёрлашиб қўяр эди". Қосимхонтўра Тошкентлик қаландарларнинг пири бўлиб, шоирларни тўплаб, суҳбат қуришни хуш кўрарди. Бу даргоҳда табиатан бадеҳагўй, ҳажвий истеъдоди ҳам рубойисидан қолишмайдиган Юсуф Сарёмийнинг обрўси баланд эди.

(Б. Қосимов. М. Тожибоева. Ю. Сарёмий.

Танланган асарлар).

Дунё ўзи шундай бирпаслик бекат,
Унга кимлар келиб, кимлар кетмаган.
Унинг дўстлари кўп, ҳурмати бисёр
Лекин, Юсуфда ҳам қолиб кетмаган.

Хизматга-хизмат, иззатга- иззат,
Қўллари кўксида шай турган доим.
Ёзиғлик кўрпача, дастурҳонида,
Тўртта ширин патир, чой турган доим.

Мўминжон – Тошқин, Каримбек Камийга жиян - акасининг ўғли бўлади. Ўзининг "Тошкент шоирлари" қўлёзмасида гувоҳлик беришича, Камий билан Юсуф Сарёмий муносабатлари ниҳоятда самимий дўстона кечган. Хислат, Мискин, Сидқий, Таваллоларни Юсуф Сарёмий билан таништирган ҳам Камий бўлади. Улардан Тавалло Сарёмийга бевосита шогирд бўлиб қолди. Ҳатто унга таҳаллусини ҳам шу шоир қўйиб берган эди.

Биргина кичик замондошларини эмас, бир-бирларини ғойибона яхши билган икки устоз шоир Ю. Сарёмий ва Муқимийни ҳам танишитириб қўйган Камий бўлади.

Дарвоқе, Собир Абдулла "Мавлоно Муқимий" да ушбу воқеани шундай тасвирлаган эди.

"...Муқимий билан Камий ғиштин зина билан чиқиладиган "Кўкалдош"га кўтарилдилар ва жиловхонада кутиб ўтирган йигитга дуч келдилар. Бу йигит шоир Хилватийнинг ўғли Азко* эди. Хужрага киргач, бир қогоз чиқариб тутди, унда Хилватий Муқимийни уйига таклиф қилиб, Сайрамдан Юсуф Сарёмий келганлиги, у киши Муқимий билан танишишга иштиёқманд эканлиги, эртага кеч ташриф буюрилишини илтимос қилган эди. Муқимий номани кўздан кечиргач, табассум билан Камийга узатди:

- Мулла Каримжон, бугун ўнг ёнимиз билан турган кунимиз экан, хурсандчилик! Хурматли Юсуф Сарёмий билан кўришишга бутун муяссар бўлсак, яна ҳам улуғ иш бўлган бўларми эди!

- У кишини бугунга таклиф қилган эдик, бу кеч матбаа ношири Ғулом почча**нинг уйларига – мукаллаф эканликларини айтиб, эртанинг ваъдасини бердилар.

Азкодан бу сўзни эшитгач, иккалалари баб-баравар кулиб юбордилар. Камий- Муқимийнинг елкасига яна ҳам қаттиқроқ кулди:

- Ўта улуғ иш бўладиган бўлди. Сарёмий билан ҳам эрта, ҳам бугун тўйиб суҳбатлашишимиз мумкин".

(Б. Қосимов, М. Тожибоева. Ю Сарёмий)

*Азко (1870-1936) - Мўминжон Тошқин маълумотида кўра кўкчалик Султонимуҳаммад Роғибий (1835-1898)нинг ўғли (қаранг: "Тошкент шоирлари" 402-бет). Хилватий эса: "Тазкираи қайғомий" да андижонлик деб берилади. кўлёзма(2-ж. 383-бет).

*Гап, чамаси, ношир Ғулом Ҳасан Орифжон устида кетяпти (Б, М.М., М.Т)

(Б. Ҳосимов . М. Тожибоева. Юсуф Сарёмий. Танланган асарлар)

Ҳа, икки шоир-икки олий зот,

Бир-бирин бағрига босиб кўришди.

Тўрга чиқинг дея хурматин қилиб,
Бир-бирига қараб туришди.

-Тўрда икки жой бор, иккингиизга ҳам,
Дея Камий марҳамат қилди.
Сиз юринг дея Юсуфнинг,
Муқимий қўлтиғидан олди.

Ҳар иккисин тўрга ўтқазиб,
Фотиҳалар чиройли бўлди.
Шоирлар, мухлислар, хофизлар билан
Икки хона одамга тўлди.

Мушоира тонггача бўлди,
Хофизлар ҳам қўшиқ куйлашди.
Кулгилардан жағлари толди,
Қизиқ-қизиқ , қизиқ сўйлашди.

Собир Абдулланинг "Мавлоно Муқимий" асарида Муқимий бу учрашувни куйидагича эслайди:

Бундан бир ой олдин матбаа нозири ва ношири Ғулом Ҳасаннинг меҳмонхонасида ўтган тансиқ суҳбатни эслар экан, ўшандай суҳбатнинг яна қайтарилиши энди мумкин бўлмас деб ўйлади. Ахир, инсоф билан айтганда Тошкентнинг кўпчилиги фозил, шоир ва хаттотлари шу кеча тўпланган эдилар. Овозини граммпластинкага ёздирдиш учун Кўқондан келган Фарзинча билан Абдуқодир ганчкорнинг ўқиб берган қатор мақомлари, Шожалил, Шобаротларнинг хурматли Юсуф Сарёмий ғазалига айтган Кўқон ушшоқлари, айниқса Юсуф Сарёмийнинг ўзи бу суҳбатга хол бўлиб тушганлиги ётган ерида Муқимийни ҳаяжонлантирмай қўймас эди.

ҚЎҚОН УШШОҒИ

Қаро кўзунгни асири мудом сурмаи ноз,

Замона кўрмади бир сан каби бути танноз.

Ваҳ, у на шўх кўзинда, танимда юзтабутоб,

Не маст нукга сўзинда, дилимда сўзугудоз.

Чаманда сарв қаддингдек латиф эмас шамшод,

Юзинг гули каби ризвон гули эмас мумтоз.

Юзунгни равзада насрин хаёл айласакам,

Латофатингни эрам боғида паридесаоз.

Отарда сийнама ҳар бир ухунгга жон берайин,

Ки бўлса наргис хиндуйиғамза, тирандоз.

Рақиблар била май ичди бизни доғ қилиб,

Мудом дилбар душманнавозу дўстгудоз.

Ракам чекарда хати анбарингни котиби сунъ,

Берибдур лаълингга ёқут суйи билан пардоз.

Хумори бодаман, эй соқий, тут аёғманш,

Етушти мавзуси гул, мутриб, эт таронани соз..

Ичурди илгида гулрух бинафша жомида май,

Бул эмди, Юсуфий, чун авнадалиб нағматароз.

Хусусан, Шобарот, Шожалил ва Солиҳ ҳожилар билан келиб пойгоҳда одоб билан ўтирган норғул, шерсурат, ёқимли йигитга навбат берилганда, у мақомларни чиройли ўқиб, ширали ва кучли овози билан аҳли суҳбатни ҳайратда қолдирган эди. Бу йигитни Муқимий билан Юсуф Сарёмийга Мулла Тўйчи деб таништирдилар.

(С Абдулла. "Мавлоно Муқимий". Ғ. Ғулом номидаги аоабиёт ва саънат нашриёти. Тошкент 1978 йил).

Яхши одам билан яхши учрашув,

Абадий ёдингда қолади экан.

Олий зотлар берган сенга тасалли,

Ҳамма ташвишингни олади экан.

Муқимий тан берди Юсуф зеҳнига,

Ўзининг кўнгли ҳам ёришиб кетди.

Икки олий зотнинг фикри-зикри ҳам,

Бир-бирига қоришиб кетди.

* * *

Муқимий Тошкентга келиб ўрнашганининг иккинчи йили Каримжон Камий билан Сайрамга бориб, бир неча кун Сарёмийга меҳмон бўлди, Туркистон ва Чимкент тугалмас хотирот билан Тошкентга қайтди.

(С. Абдулла. "Мавлоно Муқимий". Т-1978)

Юсуф: Сайрам-Тошкент ўртасига,

Дўстлик кўпригин қурган.

Бу кўприклардан қанча олий зотлар,

Шоирлар юрган.

Юсуф эса уларга доим,

Мезбон бўлиб турган.

Лек, шундайин ширин замонда,

Юсуф гуллаб юрган чаманда.

Бир нохушлик, ўғли Фазлуллоҳ,

Вафот этди Сайрам томонда.

Юсуф Сарёмий 1906 йилда ёзган "Марсияи писари Фазлуллоҳ ном" асарида:

Баҳори умри хазон ўлди, оҳ қани бойирим,

Узилди нахли ҳаётимни шохидин самарим.

Қаригонимда бу бори чарони матомдин

Нетай, қаддим букулиб, синди, дўстлар камарим,

дея зорланади.

Шундан олти йил ўтгач, 1912 йилда Юсуф Сарёмий вафот этади.

Тошкентда Юсуф Сарёмий билан Мавлоно Муқимийни таништириб, яна Сайрамда ҳам уларнинг учрашувларида беминнат воситачи бўлган Каримбек Шарифбек ўғли - Камий жияни Мўминжон Муҳаммаджонов - Тошқин икковлон, 1912 йилнинг апрел ойида извошда Авлиё-Ота (Тароз) га отланади. У йўл-йўлакай Юсуф Сарёмийни зиёрат қилмоқчи бўлади.

Аммо Камий Сайрамда тасодифан буюк шоирнинг таъзияси устидан чиқади.

Бу воқеани Мўминжон Муҳаммаджонов ҳали нашр этилмаган "Тошкент шоирлари" номли тазкира характеридаги қўлёзма асарида мухтасар қилиб ёзиб қолдиради.

Тошкентлик маданият аҳли орасида Сарёмийнинг ҳурмати баланд эди. Унинг вафотини эшитган Камий - Тошкандий, Таволло, Хислат в.б. унга бағишлаб марсиялар битадилар.

Камий Тошкандий:

Ўтиб кетди афсус даврони, Юсуф,

Тутиб мотамин қолди аҳвони, Юсуф

Етушганда етмишга умри азиз,

Ажал охири тутди дамони, Юсуф.

Сўзим қолса оламга бадаз ўзим,

Дер эди дилида кўп армони Юсуф.

Чиқиб бир жувонмард ихлосманд,
 Кўринг чоп қилдирди девони Юсуф
 Ки яъни Тавалло лақаб талмизи
 Этиб саи ортгирди бас шони Юсуф.
 Ҳамма бўлди сероб тасхихдин,
 Ғазаллар айди чун ғазалон Юсуф.
 Комий рўйи табъи ийла тарихин айт
 Хуш бўлди навтабъи девони Юсуф.
 (1332х.й)

Тавалло:

Эдим бу соҳиби девона шогирд,
 Этардим хизматини аз дилу жон.
 Отамнинг номи Хўжамёр эрди,
 Манинг отим эрди мирзо Тўлаган.
 Тавалло деб тахаллус лутф бирлан,
 Жаноб устозим манга қўйган.
 Эшитгач рихотин ул устозим,
 Оқиздим кўзларимдан ёш чандон,
 Ажал андан асарлар қолдирибон,
 Ўзин қилди қора тупроққа пинхон.
 Очилди рўйи бирла бу Тавалло,
 Деди тарихини "Бир ғунча девон".

Шоирнинг шеърлари ҳаётлигида турли баёз - тўпламларда босилган. Масалан, уларга "Баёз" (1893), "Баёз", (1907), "Армуғони Хислат" (1911), "Баёзи Муҳалло" (1912), "Баёзи гулшани ашъор", "Баёзи Ҳазиний" (1912) кабиларни киритиш мумкин. Ушбу тўпламлар шоир ижодий меросини тўплаш ва мухлисларга етказишнинг -илк босқичидир. Сарёмий ижодига эътибор вафотидан кейин ортди. 1914 йилда шогирди Тавалло асарларини йиғиб, "Девони Мавлавий Юсуф Сарёмий" номи билан нашр этди. Бу шоир ижодий меросини ўрганишда асосий ва ягона манбадир. Афсуски, унинг қўлёзма нусхасини учратмадик. Табиийки тошбосма нусхалари анча (масалан, (ЎзФАШИДа- 117, 118, 119 , 120, 6028, 9072; Андижон шаҳар Адабиёт ва санъат музейида - 1720, 2185, 728, 799 ва ҳ.к.).

Китобга Расулмуҳаммад Шоший ўғли Мулла Ўтаб хаттотлик қилган. Камий, Васлий, Саъдий, Хилватийлар тарих битганлар, ношир "жувонмард, ихлосманд" Таваллони, "хатти хўб" Мулла Ўтабни олқишлаганлар. Китоб анъанавий девон тартибига амал қилиб тузилган. Ҳажми 160 бет бўлиб, шоирнинг ғазал, мухаммас, мусаддас, рубоий, китъа, фард, таржиъбанд каби 12 поэтик жанрга мансуб 200 дан ортиқ шеъри киритилган. Умумий адади 4684 мисра. Энг катта ўринни ғазал эгаллайди: 131 та (2706 мисра).

Сарёмий замондошлари шоир салоҳиятини юксак баҳолаганлар. Камий унинг ғазалларини сўз ўйини билан "ғазалон" (ҳам ғазаллар, ҳам гўзаллар маъносида) деб таърифлади. Хислат эса девонга "Гулшани аҳли муҳаббат" деб таърих ёзади.

Дарҳақиқат, Юсуф Сарёмий қалами пухта шоир. Сўзни, оҳангни теран ҳис этар, шеър санъатидан яхши хабардор эди. Ўзбекчада ҳам, тожикчада ҳам бирдай ёза оладиган шоир эди. Унинг Навоий, Фузулий, Андалиб, Амир, Ҳофиз Шерозийга боғлаган гўзал мухаммаслари бор. Ғазал, таржиъбандлари орасида юксак шеър санъати намуналари дейиш мумкин бўлганлари ҳам учрайди.

(Б. Қосимов. М. Тожибоева. Ю.Сарёмий. Танланган асарлар.)

Шоир Сайрам қишлоғида Қози Байзовий мазорига дафн этилган. У кишининг васиятларига асосан китоблари қопга солиниб, ёнларига қўмилган экан.

Иккинчи авлод

Юсуф Сарёмийнинг ўғли Мади Махсум мўмин, яхши одам эди.

Биз “дума” кезимизда улар ҳам "дума" бўлганлар. Руслар Чимкентни, сўнг Сайрамни урушиб олиб, тоғ томонга чиқиб кетганда, бир гилза (сувалокдай ўк) кўчага тушиб қолибти. Маъди Махсум уни уйига олиб бориб уриб, очиб кўрганда порох портлаб кетади. Ханникка қулаган Махсум ўлмай қолади.

(Профессор, Сайрам музейи мудирини Мираҳмад хожи Мирхолдоров ва Ўрмон Собир "Сайрам Сабоси" газетаси 2005 йил 5 ноябр. Сиддиқжон домла суҳбатидан, музейархивидан).

Мади Махсум ана шундайозори йўқ одам эди,

Борин баҳам кўрарди, "бозори" йўқ одам эди.

Кенгга-кенг, тенгга-тенг

Нафситўқэди.

Ўзга билан иши йўқ эди,

Беш вақт намозини қазо қилмасди,

Ёмонлик қилишни раво билмасди.

Мадазим Махсум ҳам ота йўлидан,

Борарди ушлашиб ака қўлидан.

Излагани илм, қўлида китоб,

Юрагида олов ёнади шитоб.

Яхшилик қилсам дер, одамлар учун,

Сарф этар ҳаётин, сарф этар кучин.

Учинчи авлод

Мади Махсум уч ўғил, тўрт қиз кўрган,

Фарзандларга бой бўлган.

Фарзандлар ҳам бир-бирига,

Меҳрибон ва "сой" бўлган.

Энг каттаси Мадамин,

Кейингиси Зулайҳо,

Хумайро ва Хомида,

Солиха, Убайдулло,

Кичкина эркатои,

Мадиев Зикрулло.

Булар ҳам ўз йўлида,

Болаларга бой бўлган.

Болалар ҳам меҳрибон,

Бир-бирига "сой" бўлган.

Алғов-далғов замонда,

Сайрам деган томонда,

Мол-дунёни қолдириб.

Кўчган Тошкент томонга.

* * *

Мадазим Махсумда ҳам

Фарзандлар ширин бўлган.

Чироғин ёқиб унинг,

Лутфулло, Мухаммад,

Ирисмат қолган.

Мен ҳали туғилмасдан

Мадамин бобом бўлган.

Зулайҳо аммамиз ҳам,

Хумойро аммамиз ҳам,

Тошкентда яшаб қолғон.

Хамида аммамиз Сайрамда,

Солиҳа аммамиз Чимкентда бўлган.

Убайдулла бобомиз,

Зикрулло отамиз Алимкентда яшаб ўтишган.

* * *

Лутфулла, Муҳаммад,

Тошкентда яшашган.

Ирисмат Сайрамда қолган.

Тўртинчи авлод

Мадаминдан бош авлод,

Насрулло бобо бўлган.

Ҳар кимнинг юрагига,

Қалбига даво бўлган.

Меҳрибон бобо эди,

Гўрлари нурга тўлсин.

Ҳамма яхши амаллар,

Савоблар унга бўлсин.

Ундан кейин қиз авлод ,

Нуриддин кейингиси.

Бу матросдан шеър ўрганиб,

Юрар эди иниси.

Журналист бўлатуриб,

Шеър ёзиб юриб-юриб.

"Комсомолга" ишга ўтди,
Кейин "Партия"га кетди.
Ҳалол меҳнат туфайли,
"Обком партия" га бориб етди.
Бўстонлик, Қуйи Чирчиқ,
Туманларга бош бўлди.
Кўп савобли ишларга,
Ўзлари бош-қош бўлди.

* * *

Убайдулла отанинг,
Ўғли Файзулла эди.
Маҳаллада билимдон,
Мағрур ва мулла эди.
Касби пахтакор бўлди,
Ҳар йили режа тўлди.
Айтганини қиларди.
Не қилишин биларди.
Абдужаббор укам ҳам,
Кўнгли кўп очик эди.
Меҳмондан хушнуд бўлиб,
Қўлида сочик эди.
Зериктирмас одамни,
Кўнгилга йўл топарди.
Ками бўлса билдирмай,
Кулги билан ёпарди.

Раҳматилла инимиз,
Тадбиркор - ишбилармон.
Иқтисодий қийналсангиз,
Сизга бўлади дармон.
Кейингиси Исмоил,
Узун бўй, қора йигит.
Меҳнат қилиб чарчамас,
Ҳақиқий сара йигит.
Укаларига бош энди.
Эллик икки ёш энди.
Исроил исми билан,
Хуш қомат жисми билан.
Сухбатни қиздирарди,
Бахслашиш қисми билан.
Ғайбулла ҳисобчида ,
Кам гап-у, кўп иш қилар.
Маслаҳат бериб турар,
Чунки у, кўп иш билар.
Мийиғида сал кулиб,
Ҳазиллашади Ғаффор,
Бу йигитда анча-мунча...
Йўқ, жуда-жуда кўп гап бор.
* * *
Зикрулланинг каттаси,
Оти Абдулла эрур.

Газетага муҳаррир,
Қалбида доим ғурур.
Бош эгмаган ҳеч кимга,
Ҳалол меҳнат қилади.
Ёлғон гапирмас сира,
Ўз ишини билади.
Шеър ёзарди кўп-кўплаб,
Ҳали ёзар қиссалар.
Юсуф Сарём бобога
У ҳам кўшар ҳиссалар.
Қейинги Ҳамидулла,
Дўриллаган зўр йигит.
Мўйловлари ярашган,
Қоши қора ҳур йигит.
Йигирма олти ёшда,
"Авария" олиб кетди.
Қариндошлар кўнглига,
Ҳурматин солиб кетди.
Хабибулла қайнаган,
Қайнаб-қайнаб жайнаган.
"Сигнал" деган заводда,
Ишлаб -ишлаб тўймаган.
Ахир завод тарқалиб,
Йўқ бўлиб кетди.
Отасининг касбини олиб,

У мироб бўлиб кетди.
 Халилулла мўйловли,
 Тўладан келган йигит.
 Қўй-қўзи, мол-дунёга,
 Ишқибоз бўлган йигит.
 Фарзандлари кўп унинг,
 Бир қиз-у, бешта йигит.
 Куну-тун "Колхида" да,
 Шунинг-чун ташир чигит.

* * *

Ўз рўзгорин ўзининг,
 Тебратгани маъкулда.
 Мол топиб, дунё топиб,
 Умр ўтар шу хилда...

* * *

Юқоридаги ўқиганларингиз ҳали менгамаълум эмасди.

Менинг билганларим фақат: Юсуф Сарёмий деган шоир

бобомиз бўлган экан. Унинг диний шеърлар ёзгани, бу Революция даврига тўғри келмагани, шунинг учунтанқидга учраганини билардик. Отамиз у ҳақда ким сўраса ҳам билмаймиз денглар, -дейишган бизга.

Мен бир неча марта боболаримиз ҳақида айтиб беришини отамдан сўраганимда:

-Катта бўлганингда айтиб бераман, -деганлар.

Кейинчалик ўқиш, иш деб умр ўтиб кетибти. Унинг устига "Пахта иши" деган офат келиб қолди. Раис амаким Насрулла ака қамалди. Укаси Нуриддин ака Қуйи Чирчиқ туманида "Райижроком" раиси эди. Қамалган раиснинг укаси деб ишдан олишди.

Насрулла акам қамоқда касал бўлиб қолдилар. Суд охирига етмасданок
Оққўрғон касалхонасида вафот этдилар.

« 25.05. 1985 йил.

Отам эса бу кишини жуда яхши кўрардилар. Бу ўлим отамга қаттиқтаъсир
қилди. Кейинчалик хасталаниб қолдилар. Будаврда эса у кишига тарихни
эслатишни лозим топмадим.

Ўтди умр, кетди умр,

Қолмади эски томир.

Афсус, афсус, минг афсус.

Афсусларимни камир.

Ҳаёт шундай югурик,

Ўтиб-ўтиб кетаркан.

Омон бўлсанг бир куни,

Яра оғзи битаркан.

Ота ҳам йўқ, она ҳам,

Кимлар айтиб беради.

Боболарим тарихин,

Кимлар қайтиб беради.

Шу ўй билан, шу хаёл,

Жоним қийнаб боради.

Ечимини тополмай,

Қоним қайнаб боради.

Шундай қайнаб юрганда.

Бир китоб қўлга тушди.

Ул китобни ўқисам,

Қуйидаги сўзлар учди.

Ўзбек Совет энциклопедияси 13-том, Тошкент-1979 йилда нашрдан чиққан. Шу китобнинг 384-саҳифасида.

Юсуф Сарёмий (тахаллуси; тўлиқ номи Юсуф мулла Абдушукур ўғли (1840 - Қоз. ССР Чимкент обл. Сарём (Сайрам) қишлоғи-1912) -ўзбек шоири.

Чимкент ва Бухорода таҳсил кўрган. Ғазал, мухаммас, мураббаъ, таржиъбанд, қитаъа, ва бошқа жанрларда ижод қилган. Лирикасида ишқий тема, умр ва ҳаётнинг мазмуни ҳақидаги фикрлар етакчи ўринни эгаллайди.

("Тутуб", "Эй дўст", "Илож", "Сўз", "Соз" радибли ва б. ғазаллари). Ю. Сарёмий қатор сатирик ва юмористик асарлар яратган. Асарлари 1911-1916 йилларда босилган, баъзи баёзларда тарқоқ ҳолда учрайди. Унинг юмористик асарларида демократик кайфият кучли. Масалан, "Эчкигинам" мухаммаси услуби ва руҳига кўра Муқимий юморларига яқин турарди.

Шоирнинг кўплаб ғазаллари, "Яли-яли" каби ўйноқи шеърлари ҳозир ҳам эл орасида машхур. Юсуф Сарёмий асарлари "Баёзи Мавловий Юсуф Сарёмий" номи билан Тавалло томонидан нашр этилган (1914).

Ад. Ўзбек адабиёти, 4 т. 1-китоб. Т, 1960.

(Маълумот айнан келтирилди)

Бу китоб менинг яна,

Қонимни тоширдилар.

Боболаримга бўлган,

Меҳримни оширдилар.

Кун эмас, соат сайин.

Ненидир кутадирман,

Гўё лотореяга,

Машина ютадирман.

Бир якшанба куни эди. Телевизорни қўйсам Ю. Сарёмийнинг 150 йиллик юбилейига бағишланган катта кўрсатув бўлаяпти. Ўзимни қўярга жой тополмай қолдим. Телевизор ичига кириб кетгим келади. Жуда чиройли кўрсатув бўлди.

Нега бизни чақиришмаган деб ҳайрон бўлдим. "Кимга алоқага чиқиш керак? Сайрамдан ҳеч кимни танимасам.

Телевиденияга ёзсаммикан? У ерга кимга ёзаман, катта даргоҳ бўлса... Ўйлаб-ўйлаб Сайрам туман газетаси муҳарририга хат ёзай, ҳеч бўлмаса муҳаррир-муҳаррирни ҳурмат юзасидан жавоб ёзар деб, хат йўлладим. Кўп ўтмай жавоб келди.

Салом Абдуллажон!

Сиздан хат олиб танишганимдан бағоят хурсандман. Ҳамюртимиздан хабар топиб, яна севиндим. Боболар юрти Сайрамга бир келинг.

Биласизми, Юсуф Сарёмий ҳақида бизнинг устозимиз, хассос журналист Мираҳмад ака Мирхолдоров шуғулланиб келади.

У киши Сайрамдаги Ленин номли колхозда ишлайди. Мен хатингизни унга кўрсатганимда, қувониб олиб кетди ва Сизга ўзи жавоб ёзмоқчи ва Сиз билан танишмоқчи бўлган эди... Сизга салом билан Юсуфжон Сайдалиев (29.01.92 й.)

Мен жуда ҳам хурсанд эдим. Ўзимни қўярга жой тополмай тонг оттирдим. Эртаси куни яна хат олдим.

Ҳурматли Абдулла Мадиевга!

Ассалому алайкум !

Хатингизни туман муҳарриридан олиб, ўқиб хурсанд бўлдим. Сабаби мен бир неча йилдан бери Юсуф Сарёмий ижодини ўрганиб, ниҳоят 1991 йил октябр ойида 150 йиллик юбилейига шоирнинг авлодларини излагандик. Тошкент универмагида бир набираси бор дейишгач, одам юбордик.

Олимлар, 1000 одам йиғилиб 150 йиллик юбилейини ўтказдик. Кичкина китобини чиқардик. Маҳаллий рассом ёрдамида кўрганлар сўзи... асосида расмини яраткиздик. Эсдаликлар уюштирдик. Қабрига мрамартош ўрнатиб шу ердаги вайрона бўлган масжид шоир номли маҳалла уйи қилинди. Ҳозир

Мадраса сифатида ёшлар ўқияпти. Мана бир газетани юбораяпман. Сиз Юсуф бобомиз авлодларини топишда, суратлари билан, эсдаликларини топишда ёрдам берасиз деган умиддаман.

Мади махсум авлодларини тўплаб, суратини уюштиришда ёрдамлашсангиз. Бу газетамизни ва музейимизни безаган бўларди.

Мен ўзим Сайрамликман, анча йил олдин газетада ишлаб, сўнг хўжаликка ўтиб кетгандим. Ҳозир она юртим Сайрамдаман. Бултур "Сайрам тарихи"ни чоп эттирдим.

Ҳамма дўстларга, Сайрамликларга мендан саломайтинг, хайр деб,

Мираҳмад Мирхолдоров. (19.01.1992 й).

Ўша телевизорда ҳам қатнашгандик келгуси юбилейларида Сизлар ҳам қатнашасизлар деган ниятдаман. Жавобингизни кутаман.

Ўртада кўп хат алмашилди. Биз ҳақимизда Сайрамда чиқадиган газеталар аҳолига тушунтириш бердилар. Ниҳоят 160 йиллик юбилейига таклиф қилиндик.

Эндиги хаёл Сайрамга борсак кимникига кўнамиз. Ҳеч кимни танимасак.

Сўраб-сўраб Маккани топган экан,

Сўрамаган уйида ётган экан.

Худодан сўрай-сўрай,

Ахири муродига етган экан,

деганларидек, Хомида аммамизнинг эрларининг исмлари Ўтабой бўлган, укаларининг исмлари Бўтабой бўлган. Бўтабой аканинг ўғли Қувонч Сайрамда яшаркан. Шуларникида кўнадиган бўлдик.

Қувонч ўзига бақувват, кўй сўйди. Эртасига биз ҳам бир кўй сўйиб, боболаримиз руҳларига бағишладик. Мозорларига бориб тиловат қилдик. Юбилей чиройли ўтди. Менга ҳам сўз беришди.

Ассалому алайкум, азизлар!

Ҳурматли меҳмонлар, азиз сайрамликлар!

Бугун биз Юсуф Сарёмийнинг 160 йиллик юбилей тўйига Тошкент вилоятининг Оққўрғон тумани, Олимкент қўрғонидан 15-20 кишилик вакиллар келганмиз. Биз Юсуф Сарёмийнинг чеваралари бўламиз.

Юсуф Сарёмий билан бизнинг ўртамизда уч ота - 160 йиллик давр бўлса ҳам, уриб турган юрагимизда, томиримизда оқиб турган қонимизда унинг қони бўлганлиги туфайли, мен 52 ёшга кирган бўлсам, шу ўтган ярим асрлик умрни боболар юртига талпиниб яшадим. Бобомиз мазорини зиёрат қилиш, унинг руҳига тиловат қилишдек улкан орзу тарк этмади.

Лекин, мен учун олий неъмат бўлган бу истак, бу орзу орзулигича қолаверди...

Аллоҳ насиб этган кун бугунги кун экан. Барчангизга тўй қуллуқ бўлсин, юбилей қуллуқ бўлсин. Ҳаммангизга таъзим қиламан.

Авлиёлар арвоҳини шод қилган,

Ўтмишини, тарихини ёд билган.

Катта-кичик мазорин обод қилган,

Сайрамликларга таъзим.

Бу ишларнинг кераклигин

тўғри билган бошлиқлар,
Идорасин бўшатишиб
музей қилган бошлиқлар,
Шунча меҳмон чақиришиб
Юбилей қилган бошлиқлар,
Сизларга таъзим.

Сайрамликнинг энг кичиги
камида юз ёш бўлсин,
Эрталаб ҳам, тушликда ҳам,
еганлари ош бўлсин.

Ҳар яхшилик тепасида
Мирхолдоров бош бўлсин.

Мираҳмад акага таъзим.

Арвоҳлари дуолардан шод бўлган,
Сайрам юрти ҳамиша обод бўлган,
Бу юртда боболарим мозори қолган,

Азиз авлиёларга таъзим.

Сайрам билан алоқамиз шундай бошланди. 2003 йил 24майда Ю. Сарёмий номидаги 1-кўп соҳали ўрта гимназия мактабининг 80 йиллик юбилеи бўлди. Унга ҳам таклиф қилишди. Мактаб директори Баҳодир ака Нуралиев яна ўзлари телефон қилиб, тайинлаб таклиф қилдилар.

Ҳар яхшилик тепасида

Мирҳоллоров бош бўлсин.

Мираҳмад акага таъзим.

Арвоҳлари дуолардан шод бўлган,

Сайрам юрти ҳамisha обод бўлган,

Бу юртда бобларим мазори қолган,

Азиз авлиёларга тат...

Сайрам билан алоқамиз шундай бошланди. 2003 йил 24-майда Ю. Сарёмий номидаги 1-кўп соҳали ўрта гимназия мактабининг 80 йиллик юбилейи бўлди. Унга ҳам таклиф қилинди. Мактаб директори Баҳодир ака Нуралиев яна ўзлари телефон қилиб, тайинлаб таклиф қилдилар.

Сўзга чиқиб шеър ўқидим:

САЙРАМ БУ

Ҳар яхшилик тепасида
Мирҳолдоров бош бўлсин.
Мираҳмад акага таъзим.
Арвоҳлари дуолардан шод бўлган,
Сайрам юрти ҳаминша обод бўлган,
Бу юртда боболарим мазори қолган,
Азиз авлиёларга таъзим

Сайрам билан алоқамиз шундай бошланди. 2003 йил 24-майда Ю. Сарёмий номидаги 1-кўп соҳали ўрта гимназия мактабининг 80 йиллик юбилейи бўлди. Унга ҳам таклиф қилишди. Мактаб директори Баҳодир ака Нуралиев яна ўзлари телефон қилиб, тайинлаб таклиф қилдилар.

Тупроғида Авлиёлар ўсган юрт бу - Сайрам бу,

Ёмонларнинг йўлларини тўсган юрт бу - Сайрам бу.

Арслонбоб, Хўжа Аҳмад, Юсуф Сарём макони,
 Санайверсам бармоқ етмас, чегарасиздир сони,
 Ҳар бир қарич тупроғи Авлиёларнинг кони,
 Тупроғида Авлиёлар ўсган юрт бу - Сайрам бу,
 Ёмонларнинг йўлларини тўсган юрт бу - Сайрам бу.

Сайрам ота - сонсиз Боб, сонсиз ўтган Улуғлар,
 Бундан чиққан ҳар фарзандни ҳамма жойда улуғлар,
 Улуғларнинг Улуғларин Сайрам бугун улуғлар,
 Тупроғида Авлиёлар ўсган юрт бу - Сайрам бу,
 Ёмонларнинг йўлларини кесган юрт бу - Сайрам бу.

Ўн икки бор ёндирдилар, йўқ қилмоқчи бўлдилар,
 Тупроғин - кул, дарахтларин чўғ қилмоқчи бўлдилар,
 Бундан юлиб, ўз элини тўқ қилмоқчи бўлдилар,
 Тупроғида Авлиёлар ўсган юрт бу - Сайрам бу,
 Ёмонларнинг йўлларини кесган юрт бу - Сайрам бу.

Отларини ўзгартириб отин йўққа чиқарди,
 Ҳар бандасин йўлин тўсиб ёқасидан сиқарди,
 Лекин, содиқ фарзандлари омон-эсон чиқарди,
 Тупроғида Авлиёлар ўсган юрт бу - Сайрам бу,
 Ёмонларнинг йўлларини тўсган юрт бу - Сайрам бу.

Гуллаб турган Сарём номи Исфижобга айланди,
Мадинагул, Байзо бўлди - оқ шаҳарга айланди,
Ўрункент деб... ахир... ахир... Сайрам бўлиб сайланди,
Тупроғида Авлиёлар ўсган юрт бу - Сайрам бу,
Ёмонларнинг йўллари тўсган юрт бу - Сайрам бу.

Арслонбоб, Хўжа Аҳмад, Юсуф Сарём макони,
Санайверсам бармоқ етмас, чегарасиздир сони,
Ҳар бир қарич тупроғи Авлиёларнинг кони,
Тупроғида Авлиёлар ўсган юрт бу - Сайрам бу,
Ёмонларнинг йўллари кесган юрт бу - Сайрам бу.

2005 йилнинг 11 ноябрида Ю.Сарёмийнинг 165 йиллик юбилейини
ўтказишди, унда ҳам қатнашдик.

Шу учрашувда Профессор Мираҳмад Мирхолдоров:

-Юсуф Сарёмий жуда бир қийин даврда яшаб, ижод қилган шоир.

Мен бу Аллома шоирнинг ижодини бетонни ҳам ёриб чиққан майсага ўхшатаман...

Яхшиям бахтимизга боболаримизнинг содиқ шогирди Тошкентлик шоир Тавалло бор экан. Шу киши орқали шоирнинг ғазаллари... бизгача етиб келган.

Эшитишимча, Юсуф Сарёмийнинг ҳажвий асарлари ҳам нашрга тайёрланган. Революциядан олдин ўша босмахонада ишчилар ғалаёни бўлганда, унинг сочилиб ётганини кўрганлар бўлган экан.

Тадбир чиройли ўтди. Бизга ҳам сўз беришди. Нуриддин ака Мадаминов ўзининг шеърларини ўқиди:

Ассалому алайкум, меҳрибонбобо юртим,

Дўстларга бағрин очган, қалбларга даво юртим.

Кўп асрлар тарихларда зарҳал билан ном олиб,
 Шоиру-машшоқларга бўлгансан,наво юртим.
 Қайда кўрмай одамларинг"Сайрамдан" деб керилар,
 Бошин қўшса тўрт йигитинг,шеърхонликка берилар.
 Меҳригиё қизларинг бор, латофатда тенги йўқ,
 Она юртин сўрасангиз"Сайрамликман" дер улар.
 Орзуларга ҳаёт берганоналарнинг макони,
 Маърифатда порлаб тургандоноларнинг макони.
 Рўҳи тетик, виждони пок,икки қўли кўксида,
 Меҳмон кутиб чарчамаган,хоналарнинг макони.
 Кулиб турган чехралардаЮсуф бобом нигоҳи
 У тирикдай, бошимиздашодон юрар арвоҳи.
 Бироқ ҳаёт мангу яшар,сиз - биз бормиз минг шукур,
 Ҳур инсонга доим кенгдирАллоҳимнинг даргоҳи.
 Шунданмикин, бу заминда оқибат бор ҳар доим
 Яшайверсин Эл қалбидаЮсуф Сарём илоҳим.
 Минг ташаккур бизга қилганлутфу-эҳтиромингга
 Ҳар бирингга паноҳ бўлиб,асраб юрсин Худойим.

Мен ҳам шеър ўқидим:

Сенга талпинаман Қуёш

Сенга талпинаман қуёш,

Айт,

Боболарим қандайлигини.

Сенга талпинаман қуёш,

Айт,

Оталарим қандайлигини.

Оқ ятакда намоз ўқишган,

Тўртта чолнинг қандайлигини.

Сенга талпинаман қуёш,

Айт,

Мен кўрмаган чевараларга,

Менинг қандайлигимни.

Боболардан яралган- Оппоқ,

Гардсиз қандайлигимни.

* * *

Армонларга ана шундай эришганман,

Ана шундай тиришганман, тиришганман.

Ҳаёт ўзи курашлардан қурилганмиш,

Ният учун курашганман, курашганман.

Худо ўзи ўнгласа гар ҳеч нарсамас,

Ўралашиб - куралашиб келиб қолар.

Келганига ўнг қараган йигит киши,

Оллоҳ берган насибасин олиб қолар.

Оллоҳ берган насибани олиб-олиб,

Иккиси кам олтмиш ёшга кириб қолиб,

Юрагимда борин Сизга тўкиб солиб,
Айтиб-айтиб, биров таскин, ором олдим.

... Энди қолган авлодларни таништирай,
Сергапликни, ваъзхонликни йиғиштирай

Бешинчи авлод

Насруллонинг ўғлидир
Зиёд, Акмал, Маъруфжон.
Нуриддиннинг ўғлидир,
Муҳиддин, Сайфиддинжон.
Файзулланинг болалари,
Мулла Муҳаммад қори,
Мулла Абдусаттор ҳам,
Ҳикмат, Неъматилла,
Иззатилла, Сайфулла.
Оғзидан тушмагай ҳеч,
Ло-Илоҳа Иллолло!
Раҳматилланики Нодир,
Ҳар қандай ишга қодир.
Исмоилнинг фарзанди
Камол ва Зиёвиддин.
Исроилнинг фарзанди
Иброҳим қалови дин.
Ғайбуллоники эса,

Баҳром ва Шаҳром эрур.

Бу дунёнинг захмату

Завқи-роҳатин сурур.

Ғаффорнинг Баҳодиру,

Бахтиёрлари бордир.

Уларга ҳамиша бахт

Ҳамиша омад ёрдир.

Абдуҷабборнинг Мурод,

Ғайрат, Фарҳодлари бор.

Худодан сўрагани

Ниятлари ҳам бисёр.

Абдулланинг тиллоси,

Асатилла, Лазиздир.

Ҳар иккиси ҳам дўхтир,

Иккиси ҳам азиздир.

Асат олтинчи ота,

Комилликка интилар.

Дунёда ҳамма ота,

Ўғлининг бахтини тилар.

Лазизнинг ўғли Рустам,

Еттинчи ота бўлар.

Насиб этса чеваралар,

Етти отасин билар.

Ҳамидулланинг мўмин,

Исматилласи бордир.

Худо хоҳласа унга,
 Катта бахт, омад ёрдир.
 Ҳабибуллонинг Бекзод,
 Азизу, Шерзоди бор.
 Уларнинг ҳам бир кун келиб
 Бахти бўлади бисёр.
 Халилуллонинг Ҳасан,
 Ўмирзоқ, Отабегу,
 Ойбек, Сафарбеклари,
 Ойдин йўл кутиб турар,
 Ойдин келажаклари.

* * *

Юзга яқин от атаб,
 Айтдим билганларимни.
 Имкон қадар тушурдим,
 Қўлдан келганларини.
 Ками учун кечирим,
 Сўраб Сизга айтаман.
 Кимдир давом этгирса
 Шу кун яна қайтаман.
 Чеварами, бегона...
 Бир кун албат келажак.
 Шажаранинг давомин
 Энди улар қилажак...

(2006 йил 20 январ, жума—2006 йил 3 феврал, жума.)

Мулла Абдушуккур

Юсуф Сарёмий

Маъди Махсум

Зикрудло Мадиев

Абдулла Мадиев

Асатилла Мадиев

Рустам Абдуллаев

Абдулла Мадиев «Енги китоб»

Насар
Маскан мисирлар
Тошкан мухлиф
Саманлар

Рустам Рустамов
Давид Давидов
Ботаник Ботаник
Маскан Рустамов

Тошкан мухлиф 30.03.2000 й.
Ботаник мухлиф Ботаник 04.07.2000 й.
Ботаник мухлиф 1.01.2000 й. Ботаник мухлиф 1.01.2000 й.
Ботаник мухлиф 1.01.2000 й. Ботаник мухлиф 1.01.2000 й.
Ботаник мухлиф 1.01.2000 й. Ботаник мухлиф 1.01.2000 й.
Ботаник мухлиф 1.01.2000 й. Ботаник мухлиф 1.01.2000 й.
Ботаник мухлиф 1.01.2000 й. Ботаник мухлиф 1.01.2000 й.
Ботаник мухлиф 1.01.2000 й. Ботаник мухлиф 1.01.2000 й.
Ботаник мухлиф 1.01.2000 й. Ботаник мухлиф 1.01.2000 й.